DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
DUMLUPINAR UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES
E-ISSN: 2587-005X https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe
Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 90, 306-331; 2026.
DOI: 10.51290/dpusbe.1941817

Araştırma Makalesi / Research Article

YEŞİLİN TONLARI: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EKOGİRİŞİMCİLİK NİYETLERİNE İLİŞKİN TİPOLOJİK BİR İNCELEME*

Sedef Gülsüm AKSU[1]

Öz
Bu araştırmanın amacı, işletme bölümü öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetlerini belirleyen içsel ve dışsal etmenler arasındaki dinamik ilişkiyi incelemek ve özgün bir nitel tipoloji oluşturmaktır. Araştırmada, 30 işletme bölümü öğrencisiyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler İdeal Tip Analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bu kapsamda katılımcılar; Pasif Bekleyenler, Engellenmiş Öncüler, Pragmatikler ve Aktif Öncüler olmak üzere dört tip altında sınıflandırılmıştır. Araştırmanın en çarpıcı bulgusu, katılımcıların büyük çoğunluğunun (n=27) ekosistem desteğini yetersiz bulmasına rağmen, önemli bir kısmının (n=14) yüksek niyete sahip olmasıdır. Bu durum, üniversite girişimcilik ekosisteminin niyet oluşturmaktan ziyade, mevcut niyeti eyleme dönüştürmekte yetersiz kaldığını göstermektedir. Analizler sonucunda; niyetin eyleme dönüşme sürecini kısıtlayan girişimci-öğrenci rol çatışması, garantici tutum ve kurumsal yetersizlik algısı gibi üretken mekanizmalar ortaya konulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Ekogirişimcilik, Yeşil girişimcilik, Ekogirişimcilik niyeti, Üniversite girişimcilik ekosistemi.
JEL Sınıflandırması: L26.

SHADES OF GREEN: A TYPOLOGICAL INVESTIGATION OF UNIVERSITY STUDENTS' ECOPRENEURIAL INTENTIONS

Abstract
The purpose of this research is to examine the dynamic relationship between internal and external factors determining the ecopreneurial intentions of business students and to develop a unique qualitative typology. In the study, in-depth interviews conducted with 30 business students were analyzed using the Ideal-Type Analysis method. Within this framework, participants were classified into four types: Passive Waiters, Inhibited Pioneers, Pragmatics, and Active Pioneers. The most striking finding of the research is that although the vast majority of participants (n=27) perceive the ecosystem support as inadequate, a significant portion (n=14) maintains high levels of intention. This situation indicates that the university entrepreneurial ecosystem is insufficient in transforming existing intentions into action rather than in generating the intention itself. As a result of the analyses, generative mechanisms that constrain the process of transforming intention into action, such as the entrepreneur-student role conflict, risk-averse attitude, and perception of institutional inadequacy, were identified.
Keywords: Ecopreneurism, Green entrepreneurship, Ecopreneurial intention, University entrepreneurial ecosystem.
JEL Classification Codes: L26.

* Dokuz Eylül Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafınca 5.11.2025 tarihli 154986515 sayılı yazı ile izin alınmıştır.

[1] Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, sedef.aksu@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6878-6108
Başvuru Tarihi (Received): 01.05.2026 **Kabul Tarihi** (Accepted): 28.07.2026

Giriş

21. yüzyılda, küresel ekonomi; iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi, sosyal eşitsizlik ve ekonomik istikrarsızlığa kadar benzeri görülmemiş zorluklarla karşı karşıyadır. Bu duruma bağlı olarak son yıllarda ülkelerin ekonomik kalkınmasında katalizör görevi gördüğü düşünülen girişimcilik kavramı, söz konusu zorlukların etkisinde kalmıştır. Neticede, mevcut yaklaşımın doğal yaşam tahribatına çözüm üretememesi nedeniyle, girişimcilik paradigması sadece kar maksimizasyonunu öncelemekten uzaklaşarak sürdürülebilir kalkınmaya dikkat eden bir yaklaşıma doğru yönelmiştir. Hatta öyle ki ekolojik yaşamda yaşanan en ciddi problemler, bizatihi ekonomik faaliyetlerden kaynaklanmaktadır (Cohen ve Winn, 2007, s. 29). Buna bağlı olarak da girişimcilik olgusu, ekolojik yıkımlara bir tür cevap olarak çevresel konulara odaklanarak dönüşüm geçirmiş ve çevresel sürdürülebilirliğe odaklanan girişimcilik konuları son yıllarda araştırmacıların (Samuel ve diğerleri, 2026; Faget ve Schaaper, 2026) odağı haline gelmiştir.

Bugüne kadar, çevresel sürdürülebilirlik ve girişimcilik ilişkini ele alan araştırmacılar tarafından farklı kavramlar (yeşil girişimcilik, ekogirişimcilik, ekolojik girişimcilik, çevresel girişimcilik vb.) kullanılmıştır. Bu çalışmada çevresel sürdürülebilirliğe odaklanan girişimcilik olgusu ekogirişimcilik olarak adlandırılmaktadır. Ekogirişimcilik kavramı girişimcilik ve çevrecilik kavramlarının birleşmesinden meydana gelmekte olup, ekogirişimciler,

> "çevreci örgüt değerleri ve kültürüyle hareket eden, hem işletme karlılığını hem de doğal çevrenin iyileştirilmesini gözeten, bu iki amacın gerçekleşebilmesi için gerekli yatırımlardan kaçınmayan ve işletmecilik faaliyetleri sonucunda ülke ekonomisine katkı sağlamasının yanı sıra toplumdaki tüketim alışkanlıklarının değişmesi noktasında radikal değişimler yaratan girişimlerdir" (Aksu ve Çıraklar, 2024, ss. 422-423).

Safitri ve diğerlerine göre (2024) girişimci kitlenin ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasındaki rolü dikkate alındığında, bu kitlenin büyüklüğü ülke ekonomisini somut şekilde etkilemektedir (Safitri ve diğerleri, 2024, s. 348). Bu bağlamda, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın (EBRD), Avrupa Birliği fonları ve CCX ile iş birliğiyle yayınlanan rapora göre, 2025 itibarıyla Türkiye'de 2,04 milyon genç (18–34 yaş arası) girişimci veya genç yönetici aktif olarak işletme yönetmekte, ayrıca 1,8 milyon genç kendi girişiminin erken aşamalarında faaliyet göstermektedir. Bu tablo, Türkiye'de gençlerin hem işletme sahipliği hem de girişimcilik niyeti açısından önemli bir ekonomik aktör haline geldiğini göstermektedir (EBRD, 2025, ss. 4-11).

Bunun yanı sıra Türkiye'de gençlerin çevresel konulara ilişkin farkındalık düzeyi oldukça yüksek görünmektedir. Doğan, Yıldırım Söylemez ve Kayabaşı'nın (2020) Türk üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışma, gençlerin çevre sorunlarını önemli gördüklerini ve çevreye zarar veren tüketim pratiklerinden rahatsızlık duyduklarını ortaya koymaktadır. Ancak bu çalışmaya göre, Türkiye'de gençlerin sürdürülebilirliğe ilişkin güçlü bir bilince sahip olmalarına rağmen bunu davranışa dönüştürme süreçlerinde yapısal engellerle (fiyat, erişilebilirlik ve teşvik gibi) karşılaştıkları görülmektedir.

Bu dönüşüm dikkate alındığında, geleceğin değişim ajanı konumundaki öğrenciler, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın da birer itici gücü haline gelebilme potansiyeline sahiptir (Sianipar ve diğerleri, 2025, s. 1094). Öğrenciler nezdinde inşa edilecek ekogirişimcilik yönelimi hem öğrencilerin istihdamına hem de çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlayabilecektir (Lin ve diğerleri, 2024, s. 1). Bu noktada sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden "nitelikli eğitim" ile uyumlu olarak yükseköğretim kurumlarına düşen görev ise, öğrencilerinin yeni girişimler kurmada güçlü bir motivasyona, cesarete, yeteneğe ve özelliklere sahip olmalarına katkı sağlama ayrıca bu konuda öğrencileri yönlendirmektir. Safitri ve diğerlerine göre (2024), öğrencilerin ekogirişimci olma eğilimini teşvik etme sorumluluğu büyük ölçüde yüksek öğretim kurumlarına görev düşmektedir (Safitri ve diğerleri, 2024, s. 348). Bu bağlamda başta gelişmekte ekonomilerde

olmak üzere (Alfarizi ve Herdiansyah, 2024, s. 12), üniversitelerdeki kurumsal desteklerin, öğrencilerin girişimci tutumları ve faaliyetleri üzerinde önemli bir etkisi olduğuna dair görgül bulgular da mevcuttur (Bergmann ve diğerleri 2018, s. 700).

Öğrencileri içsel ve dışsal etmenlerle ekogirişimciliğe yönlendirebilmek için, öğrencilerin ekogirişimcilik niyetlerini etkileyen faktörlerin keşfedilmesi önem arz etmektedir. Ancak girişimcilik ve ekogirişimcilik niyeti üzerine yürütülen erken dönem girişimcilik çalışmaları incelendiğinde, çoğunun bireysel özelliklere hatta çoğu zaman kişilik özelliklerine odaklandığı görülmektedir (Bonnett ve Furnham, 1991; Brockhaus, 1980). Nitekim daha sonraki çalışmalar, girişimcilik niyetlerinin yalnızca kişisel özelliklerle açıklanamayacağını; aksine bu niyetlerin eğitim ortamı, kurumsal destek yapıları ve bireyin algıladığı fırsat çerçevesiyle birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ekogirişimciliğin açıklanmasında bireysel özelliklerden ziyade, bireylerin içinde yer aldıkları kurumsal, toplumsal ve örgütsel bağlamın belirleyici rolü ön plana çıkmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, Walley ve Taylor (2002), ekogirişimciliği Anthony Giddens'ın (1984) yapılaşma kuramından hareketle ele alarak, ekogirişimlerin bireylerin çevreyle kurduğu etkileşimler ile içinde bulundukları sosyal, ekonomik ve ekolojik yapıların birlikte ürettiği dinamik bir düzenin ürünü olduğunu ileri sürmektedir (Giddens, 1984, s. 33). Benzer biçimde Özen (2002), örgütsel eylemlerin bulundukları kurumsal ve toplumsal bağlamdan bağımsız düşünülemeyeceğini vurgulayarak, bireylerin bir yandan mevcut yapılar tarafından şekillendirildiğini, diğer yandan eylemleriyle bu yapıları etkilediğini belirtmektedir (Özen, 2002, s. 72).

Bunun yanı sıra ilgili literatürde, bir kariyer seçimi olarak girişimcilikten ziyade, hali hazırda iş kurmuş girişimcileri etkileyen belirli faktörlere odaklanmakta, genç yetişkinlerin girişimcilik konusundaki görüşlerine ilişkin bulgular ise nispeten sınırlı kalmaktadır (Henderson ve Robertson, 2000, s. 236). Özellikle henüz girişimcilik deneyimi olmayan üniversite öğrencisi pozisyonundaki genç yetişkinlerde, ekogirişimciliğin bir kariyer seçeneği olarak nasıl anlamlandırıldığı konusu, üniversite tarafından öğrencilerine sunulan kurumsal veya bağlamsal kapasiteyle de ilintilidir. Bu sebeple ekogirişimcilik niyetinin keşif sürecinde yalnızca birey odaklı yaklaşımlar yerine üniversitelerin, öğrencilerinin ekogirişimci olmalarına yönelik sundukları imkanlara odaklanılması bir ihtiyaç konumunda olduğu görülmektedir.

Söz konusu boşlukları doldurmaya yönelik olarak bu çalışma, üniversite öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetlerini belirleyen içsel etmenler ile dışsal destekler arasındaki dinamik ilişkiyi Planlı Davranış Kuramı ve Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi modelleri üzerinden incelemektedir. Bu yönüyle çalışma, literatürde yer alan birey-merkezli açıklamaların ötesine geçerek kurumsal bağlamın ekogirişimcilik niyetinin oluşumundaki rolünü görünür kılmayı hedeflemektedir. Bu araştırmanın temel amacı ise İşletme Bölümü öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetlerini açıklamaya yönelik özgün nitel bir tipoloji sunmaktır.

1. Kavramsal Çerçeve

1.1. Ekogirişimcilik, Ekogirişimcilik Niyeti ve Planlı Davranış Kuramı

Ekogirişimcilik kavramı, girişimcilik literatüründe 1990'lı yılların başından itibaren çevresel sorunların artan görünürlüğüyle birlikte tartışılmaya başlanmıştır (Blue, 1990; Berle, 1991; Bennett, 1991; Anderson, 1998; Isaak, 1998). Bu erken dönem çalışmalar, ekogirişimciliğin yalnızca ekonomik değer yaratan bir faaliyet olmadığını, bunun yanı sıra çevresel sürdürülebilirlik ile toplumsal dönüşümle yakından ilişkili bir süreç olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Özellikle Schumpeter'in (1934) "yaratıcı yıkım" yaklaşımından hareket eden Schaltegger (2002), ekogirişimcilerin geleneksel üretim yöntemlerini, pazar yapılarını ve tüketim kalıplarını dönüştürerek çevresel açıdan üstün ürün ve hizmetlerle ikame ettiğini vurgulamaktadır (Schaltegger, 2002, s. 46). Bu yönüyle ekogirişimcilik, çevre dostu bir iş modeli olmasının yanı

sıra toplumsal ve ekonomik dönüşümün itici güçlerinden biri olarak ele alınmaya başlanmıştır (Isaak, 1998, s. 88).

Ekogirişimcilik, bireyleri tamamen özgür aktörler ya da yapısal determinizmin pasif taşıyıcıları olarak gören yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Giddens'ın (1984) yapı–aktör diyalektiğine dayanan bu perspektif, girişimcileri kısmen sosyalleşmiş, ancak aynı zamanda refleksif ve dönüştürücü kapasiteye sahip aktörler olarak ele almaktadır. Dolayısıyla ekogirişimciler, içinde bulundukları çevresel, ekonomik ve kültürel yapılardan etkilenirken, girişimci eylemleri aracılığıyla bu yapıları dönüştürme potansiyeline de sahiptirler (Walley ve Taylor, 2002, s. 33). Hirsch ve diğerleri (1987), bireylerin tercih ve eylemlerinin sosyalizasyon süreçleriyle şekillendiğini; çevresel duyarlılığın da bu süreçlerin bir ürünü olduğunu belirtmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında, ekogirişimciliğin yalnızca bireysel bir tercih değil; aynı zamanda kültürel, kurumsal ve toplumsal koşullar tarafından şekillenen bir süreç olduğu söylenebilmektedir.

Literatürde ekogirişimcilik, rastlantısal bir faaliyetten ziyade, kasıtlı ve planlı bir davranış olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, ekogirişimcilik farklı aşamaları içeren karmaşık bir süreç olup, birey ekogirişimci olmanın ilk aşamasında belirli bir düzeyde ekogirişimcilik niyeti geliştirmektedir (Yi, 2021, s. 967). Niyetin bu merkezi rolü, Katz ve Gartner'ın (1988) örgüt oluşumuna ilişkin yaklaşımıyla da örtüşmektedir. Katz ve Gartner'a göre (1988) örgüt yaratım süreci rastlantısal bir olay değildir; piyasadaki fırsatı tespit eden bireylerin fikirlerini kasıtlı olarak hayata geçirme sürecidir (Katz ve Gartner, 1988, s. 431). İçerisinde niyetin de yer aldığı dört özellik (niyet, kaynaklar, sınır ve değişim) örgütlerin var olabilmesi ve devam edebilmesi için gerekli asgari koşullardır (Katz ve Gartner, 1988, s. 433). Bu yaklaşım, girişimci davranışların arkasında bireysel eğilimlerden ziyade, niyetle başlayan bilinçli bir eylem sürecinin yer aldığını ortaya koymaktadır. Krueger'in (2007) vurguladığı gibi, "girişimci eylemin arkasında girişimci niyetler vardır" (Krueger, 2007, s. 124). Thompson'a göre (2009), bahsi geçen bir girişimi başlatma niyeti, sadece arzu olarak ele alınmaz. Çünkü niyet içerisinde bilinçli ve planlı bir kararlılığı barındırmakta olup yakın ya da belirsiz bir geleceğe yönelik olabilir, ayrıca illa her durumda fiilî bir girişimle sonuçlanmak zorunda değildir (Thompson, 2009, s. 671). Kısaca girişimcilik niyeti, bireyin gelecekte bir iş girişimi kurmaya yönelik bilinçli ve planlı bir yönelime sahip olduğunu kendi değerlendirmesiyle kabul etmesini ifade eden bilişsel bir inanç olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 2009, s. 676).

Niyeti tahmin etmeye yönelik en yaygın kullanılan kuramlardan biri Ajzen'nin (1991) Planlı Davranış Kuramıdır (Yi, 2021, s. 966). Bu çerçevede Planlanmış Davranış Kuramı, girişimcilik ve ekogirişimcilik gibi kasıtlı ve planlı davranışların açıklanmasında güçlü bir kuramsal temel sunmaktadır. Ajzen'e göre (1991) girişimcilik niyeti, kişinin bu girişimci davranışı gerçekleştirmek için göstereceği çabayı gösterir. Kurama göre genel bir ilke olarak, bir davranışı gerçekleştirmeye yönelik niyet ne kadar güçlü ise, davranışın fiilen ortaya çıkma olasılığı da o ölçüde artmaktadır. Bununla birlikte Ajzen, niyetin davranışa dönüşebilmesinin, davranışın bireyin iradi kontrolü altında olması koşuluna bağlı olduğunu vurgulamakta; zaman, kaynaklar, beceriler ve fırsatlar gibi faktörlerin bireyin gerçek davranışsal kontrolü üzerinde belirleyici olabileceğini ifade etmektedir (Ajzen, 1991, ss. 181–182).

Ajzen (1991), girişimcilik davranışını açıklamak üzere niyeti şekillendiren üç temel bilişsel öncül tanımlamaktadır: davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol. *Davranışa yönelik tutum*, bireyin girişimci olma konusunda olumlu veya olumsuz bir kişisel değerlemeye sahip olma derecesini ifade eder. *Öznel norm*, bireyin girişimci davranışı gerçekleştirmek/gerçekleştirmemek için algıladığı sosyal baskıyı ölçmektedir. Özellikle, referans gruplarında yer alan kişilerin, bireyin girişimci olma kararını onaylayıp onaylamayacağı algısına atıfta bulunur. *Algılanan davranışsal kontrol* ise bireyin girişimci davranışı gerçekleştirmeyi ne kadar kolay ya da zor algıladığıyla ilişkilidir. Bu nedenle, öz yeterliliğe (Bandura, 1997) oldukça

benzer bir kavramdır. göre bu üç öncülün birleşimi, bireyin girişimcilik niyetinin gücünü belirlemekte; güçlü bir niyet ise, algılanan davranışsal kontrolle birlikte, davranışın ortaya çıkmasını büyük ölçüde açıklamaktadır (Ajzen, 1991, ss. 182–189).

Planlanmış Davranış Kuramı'na (Ajzen, 1991) göre, ekogirişimcilik niyeti; bireylerin ekogirişimciliğe yönelik tutumları, algıladıkları sosyal normlar ve algılanan davranışsal kontrolleri tarafından şekillenmekte olup, bu unsurlar birlikte bireyin ekogirişimci davranışı gerçekleştirmeye yönelik niyetinin gücünü belirlemektedir. Bu bağlamda, ekogirişimcilik niyetini etkileyen faktörleri incelemek politika yapıcılar, eğitimciler ve girişimci olmak isteyenler için önemlidir.

1.2. Üniversite Girişimcilik Ekosistemi

Girişimcilik ekosistemi kavramı, girişimciliğin yalnızca bireysel yetenekler veya eğitim faaliyetleriyle açıklanamayacağını; aksine çok sayıda aktör, kaynak ve kurumsal mekanizmanın karşılıklı etkileşimi içinde şekillendiğini savunan ekosistem yaklaşımına dayanmaktadır. Bu doğrultuda girişimci ekosistemler, birey merkezli yaklaşımların ötesine geçerek, girişimcilik süreçlerini daha geniş ve bütüncül bir sistem anlayışı çerçevesinde ele alan bir perspektif olarak son yıllarda artan ilgi görmektedir. Birbiriyle ilişkili çok sayıda unsuru içeren bu tür sistemleri tanımlamak amacıyla kullanılan "ekosistem" kavramı ise, doğal bilimlerden ödünç alınmış bir metafor olarak, aktörler ve kaynaklar arasındaki sıkı karşılıklı bağımlılığı vurgulamak üzere benimsenmiştir (Kuckertz, 2019, s. 1; Ceresia ve Mendola, 2019, s. 2).

Üniversite girişimcilik ekosistemi ise, girişimci fikirleri ve yetenekleri geliştirmeye yönelik tasarlanmış çeşitli kaynakları, eğitim programlarını ve kurumsal imkanları kapsamaktadır. Bu imkanlar, girişimcilik dersleri/eğitimleri/kursları, atölye çalışmaları, kuluçka merkezleri, mentorluk programları, girişimcilerle ağ oluşturma etkinlikleri ve finansman erişimi gibi üniversitelerin sağlayabileceği destekleri içermektedir (Javed ve diğerleri, 2025, s. 365). Üniversite girişimcilik ekosistemleri, girişimci davranışları mümkün kılan ve sürdüren yapısal koşulları, kurumsal aktörleri ve sosyal ilişkileri bir arada ele alan bütüncül yapılardır. Bu yaklaşım, girişimcilik faaliyetlerinin belirli bir coğrafi, kurumsal veya örgütsel bağlam içinde ortaya çıktığını ve bu bağlamdan bağımsız düşünülemeyeceğini vurgular (Stam ve van de Ven, 2021, ss. 5-7). Üniversite girişimcilik ekosistemi, öğrencilerin üniversitelerinde girişimcilik fırsatları aradıkları, yeni iş fikirleri geliştirdikleri, yeni bir girişim başlattıkları ya da diğer girişimci davranışlarının üniversite tarafından teşvik edildiği, ödüllendirildiği ve desteklendiğine ilişkin bireysel algılarını ifade etmektedir. Üniversite girişimcilik ekosistemi; girişimcilik eğitimi, kuluçka ve hızlandırma programları, mentorluk ağları, sanayi iş birlikleri, finansmana erişim olanakları ve kurumsal kültür gibi çok katmanlı bileşenlerden oluşmaktadır.

Bu bağlamda üniversiteler, yalnızca bilgi üreten kurumlar değil aynı zamanda girişimci fikirlerin filizlendiği ve kurumsal desteklerle güçlendirildiği ekosistemler olarak konumlanmaktadır. Çünkü üniversiteler öğrencilere yönelik girişimcilik hakkında bilgi aktarabilir, öğrencilerin kariyer seçimlerini etkileyerek beceri gelişimini ve öz-yeterliliklerini teşvik edebilir (Henderson ve Robertson, 2000, s. 236). Rasmussen ve Sørheim'e (2006) göre üniversiteler, girişimcilik sürecinde hem bilgi sağlayıcı hem de fırsatlara erişimi kolaylaştıran aracı kurumlar olarak işlev görmekte ve bu yönleriyle girişimci davranışların ortaya çıkışında merkezi bir rol üstlenmektedir (Rasmussen ve Sørheim, 2006, ss. 185-187). Çalışmalarında, geleneksel sınıf merkezli ve birey odaklı girişimcilik eğitiminin, girişimcilik için gerekli beceri ve yetkinlikleri geliştirmede yetersiz kaldığı; buna karşılık eylem temelli (action-based) girişimcilik eğitimi, öğrenme-yapma (learning-by-doing), ekip çalışması ve ağlar içinde öğrenme gibi unsurların girişimci kapasitenin gelişiminde belirleyici olduğu vurgulanmaktadır (Rasmussen ve Sørheim, 2006, ss. 186–188). Bu doğrultuda gittikçe daha fazla sayıda üniversite, öğrenci ve araştırmacıların girişimcilik eğilimini teşvik etmek amacıyla girişimcilik ekosistemini iyileştirmeye yönelik eylemlerde bulunmaktadır. Örneğin;

Almanya'daki üniversiteler, girişimcilik destek programlarına yılda 75 milyon Euro'dan fazla harcama yapmaktadır (Bergmann ve diğerleri, 2018, s. 700).

Literatürde bu yapının kurumsal karşılığı çoğunlukla "girişimci üniversite" kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Girişimci üniversite kavramı, eğitim ve araştırma rollerinin ötesine geçerek ekonomik ve toplumsal değer yaratmayı hedefleyen, öğrenci ve akademisyenleri girişimci faaliyetlere yönlendiren kurumsal yapılara işaret etmektedir. Maritz ve diğerleri (2022), girişimci üniversitelerin girişimciliği yalnızca öğretilebilir bir beceri olarak değil, kurumsal olarak desteklenen ve teşvik edilen bir faaliyet alanı olarak yapılandırdığını vurgulamaktadır (Maritz ve diğerleri, 2022, ss. 943-944).

Günümüze kadar üniversite girişimcilik ekosistemi, farklı araştırmacılar tarafından çok boyutlu bileşenler üzerinden kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. Girişimcilik ekosisteminin öncülerinden biri Isenberg (2011)'dir. Isenberg, girişimcilik ekosistemini altı boyutta ele almıştır; *politika* (açık destek, girişimcilik stratejisi, teşvikler, vergi avantajları vb.), *finans* (mikro krediler, melek yatırımcılar vb.), *kültür* (başarı örneklerinin görünürlüğü, risk ve hata toleransı vb.), *destek* (iş planı yarışmaları, girişimci dostu dernekler, ayrıca altyapı—telekom, lojistik, enerji vb.), *insan sermayesinin kalitesi* (vasıflı/vasıfsız işgücü, genel mesleki/akademik dereceler vb.) ve *girişim dostu pazarlar* (erken müşteriler vb.).

Stam ve van de Ven (2021), girişimcilik ekosistemini belirli bir coğrafi bağlamda girişimciliği mümkün kılan ve sınırlayan, karşılıklı olarak bağımlı aktörler ile faktörlerden oluşan karmaşık bir sistem olarak ele almakta ve bu yapının ancak sistem yaklaşımı ile anlamlandırılabileceğini savunmaktadır (Stam ve van de Ven, 2021, ss. 809–811). Araştırmacılar ekosistemi on temel unsur üzerinden açıklamaktadır; *resmi kurumlar, kültür, ağlar, fiziksel altyapı, finans, liderlik, yetenek, bilgi, ara hizmetler ve talep.* Bu on unsur, girişimciliğin ortaya çıkması ve sürdürülmesi için gerekli koşulları birlikte üretmekte olup tekil etki göstermekten ziyade karşılıklı bağımlılık ve birlikte evrim (co-evolution) mantığıyla çalışmaktadır (Stam ve van de Ven, 2021, s. 814). Stam ve van de Ven, girişimcilik ekosisteminin çıktısını nicel girişimcilik faaliyetlerinden ziyade, ekonomik refaha katkı sağlayan üretken girişimcilik olarak tanımlamakta ve ekosistem unsurlarının bu çıktıyı hem yukarı yönlü hem de aşağı yönlü nedensellik ilişkileriyle şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle model, girişimcilik ekosistemlerini statik bir yapıdan ziyade, zaman içinde dönüşen ve geri besleme mekanizmalarıyla yeniden üretilen dinamik bir sistem olarak ele almaktadır. Isenberg (2011), girişimcilik ekosistemini politika ve uygulama odaklı bütüncül bir alanlar seti olarak ele alırken; Stam ve van de Ven (2021), bu yaklaşımı sistem teorisi perspektifiyle derinleştirerek, ekosistemi karşılıklı bağımlı unsurlardan oluşan ve girişimciliği ortaya çıkaran dinamik bir yapı olarak kavramsallaştırmaktadır.

Maritz ve diğerleri (2022) ise, daha spesifik bir model geliştirerek, üniversite öğrenci girişimciliğini açıklamak üzere *Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi* modelini geliştirmiştir. Model, ekosistemi dört boyut üzerinden incelerken aynı zamanda literatürde yer alan diğer girişimcilik ekosistemi modelleri (Isenberg, 2011; Stam, 2018) ile sosyal bilişsel teorisinden (Bandura, 1977) beslenmiştir. Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi, *girişimcilik eğitimi programları, girişimcilik eğitimi ekosistemleri,girişimci üniversite* ve *üniversiteye özgü start-up girişimleri* bileşenlerinden oluşmaktadır (Maritz ve diğerleri, 2022, ss. 941–945). Maritz ve diğerleri, bu dört bileşenin tek başına değil, entegrasyon içinde ve karşılıklı olarak birbirini besleyerek öğrenci girişimciliğini mümkün kıldığını vurgulamaktadır. Bu modeldeki *girişimcilik eğitimi programları*, öğrencilerin niyet, öz-yeterlik ve beceri gelişimini desteklerken; *girişimcilik eğitimi ekosistemleri* ise bu programları destekleyen ağ yapıları, kaynaklar ve örgütsel düzenekleri kapsamaktadır. *Girişimci üniversite boyutu*, üniversitenin girişimciliği teşvik eden stratejik yönelimi, liderliği ve kurumsal kültürünü ifade ederken; üniversite girişimcilik inisiyatifleri ise kuluçka merkezleri,

hızlandırıcılar, yarışmalar ve mentorluk mekanizmaları gibi olanakları içermektedir (Maritz ve diğerleri, 2022, ss. 942–946).

Oftedal ve diğerleri (2018), üniversitelerin girişimcilik destek ekosistemini üç temel boyut altında ele almaktadır. İlk iki boyut modelin bilişsel olmayan desteklerini ifade etmektedir. *Düzenleyici boyut*, girişimciliğe ilişkin resmi kurallar, düzenlemeler ve kurumsal destek mekanizmalarını kapsamaktadır. Bu boyut; girişimcilik faaliyetlerine yönelik sponsorluklar, teşvik programları ve girişimciliği destekleyen üniversite politikaları gibi formel yapıları içermektedir. *Normatif boyut* ise üniversite topluluğu içinde paylaşılan değerler ve normlara odaklanmaktadır. Girişimcilerin üniversite içinde saygın, itibarlı ve destek gören aktörler olarak algılanması, öğrencilerin girişimci davranışlara yönelmesinin belirleyicisi konumundadır. *Bilişsel boyut* ise, daha çok öğrencilerin zihinsel yetkinliklerine ve girişimcilik alanındaki kavramsal kapasitelerine vurgu yapmaktadır. Oftedal ve diğerleri (2018), üniversitelerin bilişsel ve bilişsel olmayan destek perspektifinden hareketle öğrencilere üç temel destek türü sunduğunu belirtmektedir: iş geliştirme, kavram geliştirme ve girişimcilik eğitimi. Bu destek türleri, üniversite girişimcilik ekosisteminin yalnızca bilgi aktaran bir yapı olmadığını, aynı zamanda öğrencilerin girişimci öz-yeterliklerini, algılarını ve niyetlerini şekillendiren çok boyutlu bir kurumsal çevre sunduğunu ortaya koymaktadır.

Üniversite girişimcilik ekosisteminin önemli bir diğer noktası da bu ekosistemin öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiği veya algılandığıdır. Çünkü ekosistemin nesnel olarak varlığı, öğrenciler üzerinde otomatik bir etki yaratmak zorunda değildir. Aksine bu ekosistemin öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiği, girişimci niyetlerin belirleyicisi konumundadır. Bu durum, Planlanmış Davranış Kuramı (Ajzen, 1991) ile açıklanabilmektedir. Kuram, bireylerin tutumlarının, algıladıkları sosyal normların ve algılanan davranışsal kontrolün bireyin içinde yer aldığı kurumsal çevreyle etkileşim içinde şekillendiğini savunmaktadır. Bu bağlamda üniversite girişimcilik ekosistemi, yalnızca girişimcilik faaliyetlerini destekleyen yapısal bir ortam değil; aynı zamanda öğrencilerin ekogirişimciliğe yönelik tutumlarını, çevresel duyarlılık temelinde oluşan sosyal norm algılarını ve ekogirişimci davranışı gerçekleştirebileceklerine dair algılarını besleyen temel bir kurumsal ve algısal zemin olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla üniversite girişimcilik ekosisteminin yapısı ve algılanan niteliği, öğrencilerin ekogirişimcilik niyetlerinin oluşumu ve güçlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu durum ekogirişimcilik niyeti ile girişimcilik ekosistemi arasındaki ilişkinin bütüncül biçimde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Tablo 1: *Girişimcilik Ekosistemleri Karşılaştırması*

Model	Ekosistem Düzeyi	Temel Boyutlar	Üniversite Kurumuna Yaklaşımı
Daniel Isenberg (2021)	Genel girişimcilik ekosistemi	Politika, finans, kültür, destek mekanizmaları, insan sermayesi, pazarlar	Üniversite dolaylı aktör (insan sermayesi ve destekler içinde)
Erik Stam ve Andrew van de Ven (2021)	Bölgesel / ulusal girişimcilik ekosistemi	Resmi kurumlar, kültür, ağlar, fiziksel altyapı, finans, liderlik, yetenek, bilgi, ara hizmetler, talep	Üniversite bilgi ve yetenek üreticisi merkez aktör
Alex Maritz ve diğerleri (2022)	Üniversite / öğrenci girişimcilik ekosistemi	Girişimcilik eğitimi programları, girişimcilik eğitim ekosistemleri, girişimci üniversite, üniversiteye özgü start-up'lar	Üniversite ekosistemin kurucu ve dönüştürücü aktörü
Oftedal ve diğerleri (2018)	Üniversite destek ekosistemi	Düzenleyici, normatif, bilişsel boyutlar	Üniversite kurumsal destek ortamı sağlayıcısı

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2. Kuramsal Çerçeve: Literatür Taraması

Girişimcilik ve ekogirişimcilik niyeti literatürü incelendiğinde, öğrencilerin girişimci niyetlerini açıklamaya yönelik çalışmaların tek bir kuramsal hatta ilerlemediği görülmektedir. Bu çalışmaların bir bölümü girişimcilik niyetini bireyin içsel özellikleri, tutumları ve psikolojik eğilimleri üzerinden ele alırken; diğer bir bölümü niyetin oluşumunda üniversitelerin sunduğu

eğitim, destek mekanizmaları ve daha geniş kurumsal/bağlamsal çevrenin rolünü vurgulamaktadır. Benzer şekilde, ekogirişimcilik niyeti de hem bireysel özellikler hem de kurumsal ve bağlamsal etmenler çerçevesinde incelenmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda literatür, girişimcilik ve ekogirişimcilik niyetini açıklayan çalışmaların (1) bireysel özellikler–girişimcilik niyeti, (2) kurumsal/bağlamsal etmenler–girişimcilik niyeti, (3) bireysel özellikler–ekogirişimcilik niyeti ve (4) kurumsal/bağlamsal etmenler–ekogirişimcilik niyeti olmak üzere dört temel yaklaşım altında ele alınabileceğini göstermektedir.

Girişimcilik niyetini bireysel özellikler üzerinden açıklamaya çalışan çalışmalar incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetlerinin daha çok kişisel düzeydeki tutumlara odaklandığı görülmüştür (Brockhaus, 1980; Bonnett ve Furnham, 1991; Henderson ve Robertson, 2000; Wang ve Wong, 2004). Literatürdeki birçok çalışmaya göre, çevresel ve kurumsal faktörler girişimcilik kararlarında sadece arka planda kalan ikincil unsurlardır. Özellikle gençlerin girişimciliğe bakış açısını araştıran Henderson ve Robertson (2000), bu sürecin temelinde aile faktörünün ve kişinin kendi yaşanmışlıklarının belirleyici olduğuna dikkat çekmektedir. Her ne kadar girişimcilik üzerine eğitim alan öğrencilerin kendi işini kurma hevesleri artsa da, üniversitelerin veya akademisyenlerin bu karardaki doğrudan etkisinin oldukça düşük olması, söz konusu niyetin ne denli birey merkezli bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Zaman içerisinde girişimcilik niyetinin yalnızca bireysel özelliklerle açıklanamayacağı yönünde güçlü bir literatür oluşmaya başlamış olup ilgili çalışmalar, öğrencilerin içinde bulunduğu kurumsal ve bağlamsal çevreye odaklanmaya başlamıştır (Lüthje ve Franke, 2003; Peterman ve Kennedy, 2003; Lee ve diğerleri, 2005; Türker ve Selçuk, 2009; Bergmann ve diğerleri, 2018; Aka ve Enagogo, 2025). Bu yeni bakış açısında üniversiteler, girişimcilik niyetinin oluşumunda aktif bir kurumsal (eyleyen) aktör olarak ele alınmaktadır. Söz konusu araştırmalar; üniversite bünyesindeki girişimcilik eğitimlerinin, kuluçka merkezlerinin, mentorluk desteklerinin, iletişim ağı (networking) kurma şansının ve genel kurum ikliminin büyük bir öneme sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Bu doğrultuda Türker ve Selçuk (2009), üniversitelerde sunulan eğitimsel ve kurumsal desteklerin öğrencilerin girişimcilik niyetini anlamlı biçimde etkilediğini; özellikle eğitim desteğinin daha doğrudan algılanan bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Eğitim desteği, girişimcilik niyetini etkilemede kurumsal destekten daha önemli olarak değerlendirilmiştir. Bergmann ve diğerleri (2018) ise üniversitelerdeki girişimcilik kürsüleri, kuluçka merkezleri ile çeşitli yarışmaların öğrencilerin girişimcilik iklimi algısını olumlu yönde etkilediğini, bu algının da girişimci düşünce ve davranış üzerinde küçük bir olumlu etkisini keşfetmiştir. Örneğin; öğrenciler, üniversitelerinde girişimcilik yarışmaları düzenlendiğinde, yeni iş fikirleri geliştirme ve girişimci olma konusunda üniversitelerini daha ilham verici bir ortam değerlendirmektedirler. Lee ve diğerleri (2005) ise kültürel bağlamı araştırmalarına dahil ederek girişimcilik eğitimi ile öğrencilerin girişimci olma niyetleri arasındaki ilişkiyi incelemiştirler. ABD ve Güney Kore'deki üniversite öğrencileri üzerinde yürütülen araştırma neticesinde, her iki ülkede de girişimcilik eğitiminin; öğrencilerin girişimci olma niyeti, bu konudaki özgüvenleri ile algılanan yetkinlikleri üzerinde olumlu etkiler yarattığı bulgulanmıştır. Bununla birlikte çalışma, bu etkinin büyüklüğünün ve yönünün kültürel bağlama göre anlamlı biçimde farklılaştığını göstermiştir. ABD'de girişimcilik kültürünün görece yerleşik olması nedeniyle, eğitim etkisi daha sınırlı kalırken; girişimcilik kültürünün henüz yerleşik olmadığı Güney Kore'de girişimcilik eğitimi, öğrencilerin niyetleri üzerinde çok daha güçlü bir dönüştürücü etki yaratmıştır. Bu bulgu, girişimcilik niyetinin yalnızca aldıkları eğitimle de açıklanamayacağı, kültürel bağlamla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Girişimcilik literatürünün çevresel sürdürülebilirlik boyutuyla genişlemesiyle birlikte, bazı çalışmalar ekogirişimcilik niyetini birey düzeydeki çevresel değerler üzerinden açıklamaya çalışmıştır (del Brío González ve diğerleri, 2022; Sianipar ve diğerleri, 2025). Bu çalışmalar, bireylerin çevreye yönelik duyarlılıklarının veya değerlerinin, ekogirişimcilik niyetinin

oluşumunda merkezi bir rol oynadığını ileri sürmektedir. Bu doğrultuda del Brío González ve diğerlerinin (2022) çalışması, üniversite öğrencilerinin çevresel farkındalığı ile girişimcilik niyetleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin çevre bilinciyle girişimci olma niyetleri arasında anlamlı ve olumlu bir ilişki vardır.Ayrıca öğrencilerde çevre dostu tüketim eğiliminin, bu ilişkide aracılık rolü oynadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, ekogirişimcilik niyetinin bireyin çevresel değerleriyle de yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Sianiper ve diğerleri (2025) ise çalışmalarında, öğrencileri kişisel özellikleriyle ile dijital becerilerinin eko-rekabetçilik niyetlerini şekillendirmede önemli ve olumlu bir etkiye sahip olduğunu bulmuştur.

Son olarak, tıpkı geleneksel girişimcilik niyeti literatüründe olduğu üzere, giderek artan sayıda çalışma da ekogirişimcilik niyetini kurumsal ve bağlamsal etmenler çerçevesinde ele almaya başlamış olup üniversite ekosisteminin bu niyetin oluşumunda belirleyici olduğunu vurgulamaktadır (Safitri ve diğerleri, 2024; Lin ve diğerleri, 2024; Alfarizi ve Herdiansyah, 2024; Rajpal ve Singh, 2024; Dude ve Mulyani, 2024; Bhagyani ve diğerleri, 2025; Javed ve diğerleri, 2025; McQuillan ve Gavigan, 2025). Bunu bağlamda Safitri ve diğerlerinin (2024) çalışması, üniversitelerdeki destekleyici bir girişimci öğrenme ortamının öğrencilerin ekogirişimcilik niyetlerini artırdığını ortaya koymuştur. Üniversite temelli müdahalelere odaklanan McQuillan ve Gavigan (2025) ise, çalışmalarıda üniversitedeki ekogirişimcilik eğitimi çerçevesinde yürütülen bir programıın yarattığı etkileri inceleyerek, öğrencilerin iklim değişikliği farkındalıklarında, girişimcilik becerilerinde ve sürdürülebilir iş kurma niyetlerinde anlamlı artışlar gözlemlemiştirler. Alfarizi ve Herdiansyah'ın (2024) çalışmalarında ise, üniversitelerde girişimcilik farkındalığının yüksekliği ile ekogirişimciliğe yönelik programların varlığının öğrencilerin özyeterliklerini anlamlı biçimde artırdığı, bunun da ekogirişimcilik niyetini güçlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak mevcut literatür, öğrencilerin ekogirişimciliğe yönelme niyetinin salt kişisel motivasyonların bir sonucu olmadığını, aksine üniversitelerin sunduğu kurumsal destekler ve sürdürülebilirlik iklimiyle beraber şekillendiğini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak mevcut çalışmaların büyük bölümü nicel yöntemlerle yürütülmüş; üniversite ekosisteminin öğrenciler tarafından nasıl algılandığına ve bu algının ekogirişimcilik niyetlerini nasıl anlamlandırdığına dair derinlemesine nitel bulgular sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurarak üniversite öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetlerini belirleyen içsel inançlar ile üniversitelerin ekogirişimcilik ekosistemi arasındaki ilişkiyi nitel bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada ekogirişimcilik, bireylerin çevresel ve toplumsal değerlere dayalı farkındalıkları, inançları ve fırsat algıları doğrultusunda planlı biçimde gelişen bir davranış olarak ele alınmaktadır. Bu doğrultuda ekogirişimcilik, rastlantısal bir karar olmanın ötesinde, bireyin çevresel ve toplumsal değerlere yönelik farkındalığı, kişisel inançları ve algıladığı fırsatlar doğrultusunda planlı biçimde şekillenen bir davranıştır. Bu nedenle, araştırmanın bireysel düzeydeki kuramsal temeli Ajzen'in (1991) Planlı Davranış Kuramı'na dayanmaktadır.

Davranışın yalnızca bireysel etkenlerle açıklanamayacağı, dışsal faktörlerin (kurumsal destekler ve ekosistem olanakları) de belirleyici olabileceği varsayımıyla, çalışmanın kurumsal düzeydeki kuramsal temeli Maritz, Nguyen ve Ivanov'un (2022) Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi modeline dayandırılmıştır.

3. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmanın amacı, işletme bölümü öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetlerini belirleyen içsel etmenler ile dışsal etmenler arasındaki dinamik ilişkiyi incelemek ve Planlı Davranış Kuramı ile Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi modelleri odağında özgün nitel bir tipoloji sunmaktır.

Çalışmada tipoloji yaklaşımının tercih edilmesinin nedeni, ekogirişimcilik niyetinin çok boyutlu doğasını göstermek ayrıca üniversitelerdeki politika ve desteklerin hangi öğrenci gruplarında daha etkili olduğunu anlamaya katkı sağlamaktır. Bu nedenle öğrencilerin sadece "niyet düzeyi" değil, niyetin ardındaki örüntüler araştırmanın en önemli bulgularını oluşturmaktadır. Bulguların, üniversitelerde ekogirişimcilik kültürünü destekleyecek eğitim programları, destek mekanizmaları ve ekosistem stratejilerine yön vermesi; ayrıca planlı davranış kuramının ekogirişimcilik bağlamındaki açıklayıcılığını güçlendirmesi beklenmektedir.

"Üniversite öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetleri hangi içsel ve dışsal etmenler tarafından şekillenmektedir? (Q1)" ve "Bu etmenlerin etkileşimi sonucunda öğrenciler arasında nasıl farklı ekogirişimcilik yönelimleri (tipolojileri) ortaya çıkmaktadır? (Q2)" araştırma sorularına dayanan bu çalışma, nitel bir araştırma tasarımına sahiptir.

Yüzyüze veya uzaktan yapılan görüşmelerde, araştırmacıya kılavuzluk edebilmesi için öncesinde "derinlemesine görüşme rehberi" hazırlanmış olup etik kurul iznine tabi tutulmuştur. Rehber, toplamda üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, katılımcının tanımlayıcı bilgilerinin (yaşı, cinsiyeti, ailedeki girişimci geçmişi, çalışma durumu, bölümü, sınıfı) elde edildiği bölümdür. İkinci bölüm, ekogirişimcilik niyeti ile bu niyeti şekillendiren içsel etmenleri keşfetmeye yönelik bölümdür. Üçüncü bölüm ise, ekogirişimcilik niyetini şekillendiren dışsal etmenleri anlamaya yönelik bölümdür. Derinlemesine görüşme rehberinden örnek teşkil edebilecek sorular aşağıda yer almaktadır:

- "Ekogirişimcilik fikri sizin için nasıl bir anlam taşıyor? Bu kavrama yönelik duygularınızı ve düşüncelerinizi nasıl tarif edersiniz?"
- "Şu anki kariyer planlarınız içinde ekogirişimciliğin yeri nedir? Ne kadar öncelikli?"
- "Üniversitenizdeki dersler veya etkinlikler, ekıgirişimcilikle ilgili bilgi ve becerilerinizi geliştirmede nasıl bir rol oynuyor?"
- "Üniversitenizde ekogirişim fikirlerini destekleyen yarışmalar, kuluçka merkezleri veya mentorluk programlarından haberdar mısınız? Bu destekleri nasıl değerlendiriyorsunuz?"

Yürütülen tüm yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kaydedilerek, "transkriptor" adlı yapay zeka tabanlı uygulama ile yazıya dökülmüş ve MAXQDA24 yazılımı aracılığıyla tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

Her bir görüşmeden hemen sonra katılımcıların ekogirişimcilik niyet düzeylerini ölçmek amacıyla Liñán ve Chen (2009) tarafından geliştirilen Entrepreneurial Intention Questionnaire (EIQ) ölçeğinin "niyet" alt boyutu (Cronbach's $\alpha = .943$) kullanılmıştır. Orijinal ölçekte yer alan altı ifadeden, faktör yükleri en yüksek 4 madde (18b, 18c, 18d, 18f; sırasıyla .839, .865, .914 ve .856) seçilmiştir. Kullanılan 7'li Likert tipi dört maddelik ölçeğe ilişkin ifadeler aşağıda yer almaktadır:

- Benim profesyonel hedefim ekogirişimci olmaktır.
- Kendi ekogirişimimi başlatmak ve yürütmek için tüm çabamı göstereceğim.
- Gelecekte bir ekogirişim kurmaya kararlıyım.
- Bir gün kesinlikle yeşil bir girişim kurma niyetindeyim.

Bu çalışmada kullanılan ekogirişimcilik niyeti ölçeği, ideal tiplerin oluşturulmasında belirleyici bir araç olarak değil, nitel görüşmelerden elde edilen bulguların desteklenmesi ve katılımcıların beyan ettikleri niyet düzeylerinin karşılaştırılması amacıyla kullanılmıştır. Bu doğrultuda ölçekten elde edilen puanlar, analiz sürecinin altıncı aşamasında geliştirilen tiplerle birlikte değerlendirilmiş ve nitel bulguların analitik olarak sınanmasına katkı sağlamıştır.

Derinlemesine görüşme rehberi ile kullanılan nicel ölçek, Dokuz Eylül Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafınca 5.11.2025 tarihli 154986515 sayılı yazı ile onaylanmıştır.

3.1. Çalışmanın Ontolojik ve Epistemolojik Konumu

Bu araştırma, ontolojik olarak eleştirel realist bir konumdadır.

> "Eleştirel realizm, toplumsal dünyadaki olay ve söylemlerin nesnel gerçekliğini kabul eden bir realizm biçimi olup temel iddiası, toplumsal dünyayı anlamanın veya dönüştürmenin ancak bu olayların arkasında yatan üretken yapıları keşfetmekle mümkün olduğu üzerinedir. Bu yapılar, gözlemlenebilir olaylar örüntüsünde kendiliğinden belirgin değildir, ancak sosyal bilimlerin pratik ve teorik çalışmaları yoluyla tespit edilebilirler (Bhaskar 1989, s. 2).

" Bahskar'a göre (1989, s. 4), bu yaklaşım ne inşacı ne de nesnelci bir ontolojiyi kabul etmez ve bunun yerine 'sosyal dünyanın günlük yaşamda yeniden üretildiği ve dönüştürüldüğü' görüşünü benimser. Bu çalışma öğrencilerin ekogirişimcilik niyetlerini belirleyen içsel etmenler ile dışsal kurumsal destekler arasındaki dinamik ilişkiyi inceleme amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, niyet eylem boşluğunu şekillendiren ancak doğrudan gözlemlenemeyen rol çatışması, garantici tutum ve kurumsal yetersizlik algısı gibi üretken mekanizmaları ortaya çıkarmayı hedefleyen eleştirel realist bir felsefeye dayanmaktadır.

Çalışma epistemolojik olarak ise yorumsamacıdır. Çünkü sosyal araştırmalarda, olguları anlamak için aktörlerin eylemlerine yükledikleri öznel anlamları keşfetmek gerekir (Bryman ve Bell, 2011, s. 16). Buna göre, yorumsamacı bir epistemoloji sadece metodolojik bir tercih değil, sosyal olarak inşa edilmiş anlamlara erişmek için gerekli bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, katılımcıların yorumları gerçekliğin kendisi olarak değil, gözlemlenebilir olguları şekillendiren daha derin yapılara ve üretici mekanizmalara erişim sağlayan açıklamalar olarak ele alınır (Bhaskar, 1989, ss. 2-3).

3.2. Çalışmanın Analiz Yöntemi

Araştırmacı, analiz boyunca katılımcıların söylemlerinde yer alan örüntüleri yakalamaya çalışarak bu örüntülerle belirli tipler geliştirmiştir. İdeal Tip Analizi *(Ideal-Type Analysis)*, birbirini izleyen yedi aşamadan oluşan sistematik bir analiz sürecidir (Stapley ve diğerleri, 2022). İlk aşamada araştırmacı, görüşme metinlerine tekrar tekrar dönerek verilerle bütünleşmekte ve ilk örüntüleri belirlemektedir. İkinci aşamada her katılımcı için vaka yeniden yapılandırmaları hazırlanmakta, üçüncü aşamada ise benzer özellikler gösteren vakalar gruplanmaktadır. Dördüncü aşamada bu gruplardan hareketle ideal tipler oluşturulmakta, beşinci aşamada tipler yeniden gözden geçirilerek sınırları netleştirilmektedir. Altıncı aşamada tüm katılımcılar geliştirilen ideal tiplere atanmakta, son aşamada ise ideal tipler hem kendi aralarında hem de demografik özellikler bakımından karşılaştırılarak yorumlanmaktadır. Araştırmanın bulguları, bu yedi aşamalı analiz süreci izlenerek sunulmuştur.

3.3. Çalışmanın Örneklemi

Bu araştırmanın anakitlesini, İşletme Bölümünde öğrenim görmekte olan lisans 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. İşletme bölümü, araştırmanın odağında yer alan girişimcilik, sürdürülebilirlik ve yenilikçilik konularına doğrudan katkı sunması nedeniyle seçilmiştir. Türkiye'de genç girişimci profilinin yüksek dijital uyum ve güçlü yenilikçilik motivasyonuna sahip olduğu, ancak finansman ve deneyim eksikliği gibi bariyerlerle karşılaştığı bilinmektedir. Bu bağlamda seçilen anakitle, ekogirişimcilik niyetinin eyleme dönüşme sürecindeki yapısal ve kültürel engellerin gözlemlenebileceği en uygun sosyo-ekonomik grubu temsil etmektedir.

Anakitle içinden amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen öğrenciler, ekogirişimcilik konusuna yönelik farkındalık, deneyim ve ilgi düzeylerine göre çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Buna bağlı olarak çalışmada kullanılan amaçlı örnekleme yönteminde katılımcı seçimi iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, katılım koşullarının yer aldığı bir afiş aracılığıyla araştırmanın ana kitlesini oluşturan öğrencilere yönelik davette bulunulmuştur. Afişte, araştırmaya katılmak

için en az lisans 2. sınıfta olma şartı belirtilmiş, ekogirişimcilik konularına ilgi duyan öğrencilerin katılım gösterebileceği, görüşmelerin birebir ve yaklaşık 30–40 dakika süreceği, gönüllülük ve gizlilik esasına göre yürütüleceği ifade edilmiştir. İkinci aşamada ise, araştırmaya katılmak isteyen tüm katılımcılardan ön değerlendirme formunu doldurmaları istenmiştir. Bu formda; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, ekogirişimcilik veya girişimcilik temalarında bir ders ya da etkinliğe katılım durumu, "ekogirişimcilik" kavramına yönelik farkındalığı ("*Ekogirişimcilik kavramını daha önceden duydunuz mu?*") ve ekogirişimcilik niyet düzeyi ("*Gelecekte çevreye fayda sağlayan bir girişim fikrini hayata geçirmeyi isterim*" *cümlesini 1'den 7'ye kadar puanlayınız*) sorgulanmıştır. Bu bilgiler toplanarak bir katılımcı havuzu oluşturulmuş, katılımcılar maksimum çeşitlilik ilkesine göre gruplandırılmaya çalışılarak, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelere davet edilmiştir. Form yalnızca araştırmaya katılacak katılımcıların seçiminde kullanılmış olup bu formdan elde edilen veriler, görüşme ve analiz aşamalarında kullanılmamıştır. Ancak toplanan ön değerlendirme formlarında yer alan bilgiler incelendiğinde, yapılan duyuruların, esasen bu alanda motive olmuş (hali hazırda niyeti yüksek) katılımcıları çektiği ve bu durumun örneklem üzerinde belirli bir seçicilik etkisi yarattığı gözlemlenmiştir. Bu önyargıyı azaltmak ve daha düşük niyete sahip katılımcıları da örnekleme dahil edebilmek amacıyla, öğrencilere araştırmacının çalışmasına gönüllü olarak katılmaları için ek duyurular yapılmıştır.

Araştırmaya katılım gösteren 30 üniversite öğrencisinin demografik bilgileri (yaşları 19-25 arasında; yaş ortalaması 22; 16'sı kadın, 14'ü erkek; 20'si 4. sınıf, 7'si 2. sınıf, 3'ü 3. sınıf öğrencisi; 12'si çalışıyor; 18'i ise çalışmıyor) Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: *Katılımcı Demografik Bilgileri*

Katılımcı	Cinsiyeti	Yaşı	Sınıfı	Görüşme Şekli	Ortam	Çalışma Durumu	Ailede Girişimci Geçmişi
K1	Kadın	19	2. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K2	Kadın	21	2. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K3	Kadın	19	2. Sınıf	Uzaktan	Sessiz	Çalışıyor	Var
K4	Erkek	20	2. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K5	Kadın	20	2. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K6	Kadın	22	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K7	Kadın	22	2. Sınıf	Uzaktan	Sessiz	Çalışıyor	Var
K8	Kadın	19	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	Çalışıyor	Var
K9	Erkek	22	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	Çalışıyor	Var
K10	Kadın	21	3. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	Çalışıyor	Var
K11	Kadın	23	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	Çalışıyor	Var
K12	Kadın	23	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K13	Kadın	23	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K14	Kadın	23	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	Çalışıyor	Var
K15	Kadın	21	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	Çalışıyor	Var
K16	Erkek	22	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	Çalışıyor	Var
K17	Kadın	21	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	Çalışıyor	Var
K18	Kadın	25	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	-	-
K19	Kadın	21	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K20	Erkek	20	2. Sınıf	Uzaktan	Sessiz	-	-
K21	Erkek	23	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	-	-
K22	Erkek	24	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	Çalışıyor	Var
K23	Erkek	22	4. Sınıf	Yüzyüze	Hafif ses	Çalışıyor	Var
K24	Erkek	23	4. Sınıf	Uzaktan	Sessiz	-	-
K25	Erkek	22	3. Sınıf	Uzaktan	Sessiz	-	-
K26	Erkek	23	4. Sınıf	Uzaktan	Sessiz	-	-
K27	Erkek	22	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K28	Erkek	22	3. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K29	Erkek	25	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-
K30	Erkek	22	4. Sınıf	Yüzyüze	Sessiz	-	-

3.4. Çalışmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Lincoln ve Guba'ya göre (1985, ss. 301-328), nitel bir çalışmanın geçerli ve güvenilir (tursthworthiness) olabilmesi için 4 kriteri yerine getirmesi beklenmektedir. Bunlardan ilki inandırıcılıktır. Bu çalışmanın inandırıcılığı için yöntem üçgenlemesi tekniğine başvurulmuştur. Katılımcıların ekogirişimgiricilik niyetleri hem nitel görüşmelerde yer alan sorular hem de ekogirişimcilik niyeti ölçeği aracılığıyla keşfedilmeye çalışılmıştır. Her iki yöntemden elde edilen veriler kıyaslanmıştır. İnandırıcılığı sağlamak amacıyla ayrıca yazıya dökülen tüm nitel görüşmeler, katılımcıların e-posta adreslerine postalanmıştır. İkinci kriter olan aktarılabilirliği sağlamak amacıyla ise çalışma boyunca yoğun betimlemelere (bağlam ve katılımcılara yönelik) yer verilmeye çalışılmıştır. Son iki kriter olan tutarlılık ve teyit edilebilirliği sağlayabilmek amacıyla derinlemesine görüşme rehberi hazırlandıktan hemen sonra, girişimcilik konularında çalışmaları olan işletme bölümü öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Geri dönütleri neticesinde rehberde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Tutarlılık elde edebilmek amacıyla ayrıca araştırmacı tarafından ham veriler farklı zamanlarda iki kez kodlanarak kodlayıcı içi tutarlılık (Creswell, 2018, s. 316) sağlanmaya çalışılmıştır. Bu dört kritere ek olarak araştırmacının yansıtıcılığını (reflexivity) dikkate almak amacıyla, çalışmada, araştırmacının her görüşme biter bitmez ilgili katılımcı hakkındaki yazıya aldığını gözlemlerini ve içgörüleri de kullanılmıştır.

3.5. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın en temel kısıtlarından biri, derinlemesine görüşme yapılan katılımcıların tamamının araştırmacının çalışmakta olduğu aynı fakültede öğrenim gören öğrencilerden oluşmasıdır. Katılımcıların bir kısmının araştırmacıdan doğrudan ders alıyor olması ve araştırmacının fakültedeki diğer öğretim üyeleriyle olan mesleki yakınlığı, görüşmeler sırasında "doğal cevap verme" sürecini baskılamış olabilir. Öğrenciler, araştırmacıyı sadece bir veri toplayıcı olarak değil, aynı zamanda akademik başarılarını ve fakülte içindeki konumlarını etkileyebilecek bir "otorite figürü" olarak algılamış olabilirler. Bu durum, katılımcıların kendi gerçek duygu ve planlarından ziyade, akademik ortamda onaylanacağını düşündükleri "ideal" cevapları verme eğilimine (sosyal beğenilirlik hatası) yol açmış olabilir. Özellikle araştırmacının derslerinde, çevre dostu işletmelerin önemini vurguluyor olması, öğrencilerin bu konuları araştırmacının duymak istediği "doğru cevaplar" olarak kodlamasına neden olmuş olabilir. Nitekim 6. aşamada saptanan nicel niyet puanları ile nitel mülakat yanıtları arasındaki radikal tutarsızlık —yani öğrencilerin ölçeklerde yüksek ekogirişimcilik niyeti beyan edip mülakatta belirgin bir niyet beyan etmemiş olmaları— bu akademik çekincenin ve araştırmacı etkisinin somut bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Araştırma, örneklemin heterojenliğini sağlamak ve tipolojideki tüm hücreleri temsil edebilecek yeterli çeşitliliğin yakalanabileceği varsayımıyla tasarlanmış olmasına rağmen, nitel analiz süreci tipolojideki bazı hücrelerin yeterli sayıda temsil yoğunluğuna ulaşılamadığının göstermiştir. Bu durum tipolojideki bazı tipler arası karşılaştırmaları zorlaştırmıştır.

Esasında ekogirişimcilik niyetini anlamaya yönelik bu çalışmanın nitel bir yöntemle ele alındığı düşünüldüğünde, analiz sonucunda edinilen bulguların ekogirişimcilik hakkında genellemelere imkan vermediği açıktır. Donaldson'a (1996, ss. 108-127) göre, gerçek bireyler ve örgütler oldukça karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğundan, tipolojiler tüm gerçekliği tarif etmekte yetersiz kalabilir. Tipolojilerin, karmaşık süreçleri belirli boyutlara indirgeyerek "aşırı basitleştirdiği" yönündeki eleştiriler, bu çalışmanın da kısıtlarından ilkini oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırmanın sadece işletme bölümünde öğrenim gören lisans öğrencilerle sınırlı olması, elde edilen bulguların daha dar bir bağlama özel kalmasına ve farklı bölgeler veya üniversite türleri için genellenebilirliğinin kısıtlı olmasına yol açabilir.

Araştırmanın son kısıtı ise, veri setinin analiz ve kodlama süreçlerinin tek bir araştırmacı tarafından yürütülmüş olmasıdır. Nitel araştırmalarda birden fazla kodlayıcının bulunmaması,

kodlayıcılar arası güvenilirlik testlerinin yapılamamasına ve dolayısıyla analizde subjektif bir yorumlama riskinin oluşmasına neden olabilir.

4. Araştırma Bulguları

Stapley, O'Keeffe ve Midgley'in (2022) İdeal Tip Analiz sürecinin 7 aşaması izlenerek üniversite öğrencilerinin ekogirişimcilik niyeti üzerine bir tipoloji geliştirilmiştir:

1. Aşama - Verilerle Tanışma

Görüşme metinlerinin tekrar okunması sonucunda katılımcılar arasında ekogirişimcilik niyetini şekillendiren örüntülerin ağırlıklı olarak içsel etmenler ve dışsal kurumsal destekler etrafında kümelendiği görülmüştür. İlk aşamada elde edilen bu gözlemler, daha sonraki aşamalarda geliştirilecek ideal tiplerin temelini oluşturmuştur. Bu aşamada, araştırmacı tarafından her bir görüşme sonrası tutulan saha notlarından da faydalanılmıştır.

2. Aşama - Vaka Yeniden Yapılandırmalarının Yazılması

Bu aşamada bir tablo hazırlanarak her bir katılımcının görüşme özeti çıkarılmıştır. Bu özetlerde katılımcıların ilgili boyutlara verdiği kritik yanıtların özetine ve araştırmacının yorumuna yer verilmiştir. Bu tablonun kısa bir örneği için bknz. Tablo 3.

3. Aşama - İdeal Tiplerin İnşası

Oluşturulan vaka yeniden yapılandırma tablosu üzerinden vaka özetleri birbirleriyle karşılaştırılarak benzer deneyim örüntüleri gruplandırılmıştır. Bu aşamada, Şekil 1'de görülen iki eksene (2x2) bağlı 4 tip ortaya çıkmıştır.

Şekil 1: *Üniversite Öğrencilerinin Ekogirişimcilik Niyeti Tipolojisi*

İÇSEL ETMENLER (Tutum, Öznel Değerler, Algılanan Davranışsal Kontrol, Niyet)			
	Yüksek	**II. ENGELLENMİŞ ÖNCÜLER** K2, K6, K9, K10, K15, K16, K19, K20, K21, K23, K24, K28, K29, K30	**IV. AKTİF ÖNCÜLER** K4, K26
	Düşük	**I. PASİF BEKLEYENLER** K1, K3, K5, K7, K8, K11, K12, K13, K14, K17, K18, K22, K25	**III. PRAGMATİKLER** K27
		Düşük	**Yüksek**
		DIŞSAL ETMENLER **(Girişimcilik Eğitim Programları, Girişimcilik Ekosistemleri, Girişimci Üniversite, Üniversite Girişimcilik İnisiyatifleri)**	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. Aşama - İdeal Tip Tanımlarının Oluşturulması

Ardından hücrelere konumlandırılmış katılımcıların ifadeleri yeniden incelenerek, her bir tipi (hücreyi) tanımlayan karakteristik özellikler tespit edilmiştir.

I. Pasif Bekleyenler

1. Garantici Tutum: Bu tipin en temel özelliği, girişimciliği özgürlük veya fırsat olarak görmekten ziyade mevcut durumu bozacak bir tehdit veya risk olarak görmesidir.

K3: *"Risk almayı çok da seven bir insan değilim. Hatta biraz daha garantici bir insanım."*

2. Ekonomik Bariyerlerin Aşılamaz Kabul Edilmesi: Bu tipin çevre dostu bir fikri olsa dahi sermaye eksikliği aşılamaz bir engeldir. Finansal desteği ekogirişimcilik niyetinin oluşması için ön koşul olarak görürler.

K1: *"Ekonomik imkanım el vermiyor şu an... destek almak da zor."*

3. Belirsiz Kariyer Ertelemesi: Ekogirişimciliği bir "ideal" olarak görseler de, hayatlarının belirsiz bir döneminde gerçekleştirmek amacıyla ertelerler.

K5: *"Daha öne koyduğum hedeflerim var. Onları gerçekleştirdikten sonra belki..."*

Tablo 3: *Vaka Yeniden Yapılandırma Örneği*

	İÇSEL ETMENLER				DIŞSAL ETMENLER			
	Tutum	**Öznel Değerler**	**Algılanan Davranışsal Kontrol**	**Ekogirişimcilik Niyeti**	**Girişimcilik Eğitim Programları**	**Girişimcilik Ekosistemi**	**Girişimci Üniversite**	**Girişimcilik İnisiyatifleri**
K26	*"Asıl politikası doğayı korumak olarak nitelendirilen bir girişimcilik türü". "Adidas'ın Ultra Boost... ben de kullandım o ayakkabıyı".*	*"Çevremdeki insanlar bu fikrime olumlu yanıtlar verir. Hatta benim tahminim reklamlama kısmında daha çok bana yardım etmeye çalışırlar."*	*"Olumlu yönlerimden bir tanesi benim lider kişiliğim... soğukkanlı olmam". "Risk almayı seven de bir insanım."*	*"Ekogirişimci olmayı düşünürüm". "....dan nabız ölçen cihaz geliştirme düşünüyorum... kullanacağım materyallerin bir kısmını geri dönüşümden kullanmayı düşünüyorum."*	*"Uygulamalı girişimcilik diye bir ders alıyorum... Orada bunun konusu üzerine durulmuştu". "4. sınıfın ilk döneminde aslında bu kavramı duymuş oldum".*	*"Kapısını çalabileceğim bir öğretim üyesi var..."*	*"Fakültemizde... bir etkinlik olsun vs. bir şey görmedim". "Pil atık kutuları... bunlar bile aslında küçük gözüken ama çok büyük etkileyen şeylerdir".*	*"Haberdarım fakat... kimse bana, bizim fakültemizle bununla alakalı bilgilendirme yapmadı".*
	Kavramı doğru tanımlamanın ötesinde, kendisi de bir ekolojik ürün tüketicisi olarak süreci içselleştirmiştir. Kurumsal çevreciliğin kârlılığı artırabileceğine inanmaktadır.	Sosyal çevresini bir engel değil, işini büyütecek bir "pazarlama desteği" olarak konumlandırmaktadır.	Liderlik, risk yönetimi ve kriz anında soğukkanlı kalma yeteneklerine dair öz-güveni tamdır.	Sadece niyet etmekle kalmamış, somut bir iş planını yeşil üretim süreçleriyle birleştirerek eyleme dökme aşamasına gelmiştir.	Aktif bir ders deneyimi olmasına rağmen, bu farkındalığın çok geç ve müfredatın geneline yayılmadan ("kısır") sağlandığını düşünmektedir.	Topluluk bazlı bir teması olmasa da, akademik kadrodan somut bir mentorluk desteği alabileceğine inanmaktadır.	Kurumsal vizyonu "görünmez" bulsa da, kampüsteki küçük fiziksel uygulamaları fark etmiş ve anlamlı bulmuştur.	Kuluçka mekanizmalarını sadece ana kampüse gittiğinde yaptığı gözlemlerle bilmekte; kurumsal bir iletişim (mail/eğitim) deneyimi olmadığını belirtmektedir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4. Düşük Sosyal Direnç: Bu tip için ekogirişimcilik, arkadaş çevresinde olumsuz etiketlenme riski taşır. Diğer hücreler bu eleştiriye direnç gösterirken, Hücre I bu baskıya boyun eğme eğilimindedir.

K8: *"En samimi arkadaşlarım asla böyle bir şey yapmaz... Heves kırmaya çalışıyorlar... Ne yapacaksın ki ya boş iş diyorlar. Bahsetmiyorum kimseye... moralim bozulmasın diye."*

II. Engellenmiş Öncüler

1. Stratejik Zamanlamaya Bağlı Kariyer Erteleme (Delayed Intention): Hücre I'deki "belki bir gün" belirsizliğinin aksine bu tipte ekogirişimcilik, somut bir kariyer basamağıdır ancak tecrübe ve sermaye biriktirme şartlarına bağlanmıştır.

K9: *"Benim bir 10 yılım var... 10 yıl boyunca bir şirkette kendimi geliştirip, sermaye biriktirip girmeyi düşünüyorum."*

2. Girişimci-Öğrenci Rol Çatışması: İçsel motivasyonları çok yüksek olsa da, dış dünyadaki statülerini eyleme geçme noktasında ciddi bir engel olarak görürler.

K2: *"Öğrenciyiz hepimiz. Fazla ciddiye alınmayabilirim."*

3. Kurumsal Desteğin İşlevsizliği: Üniversitenin girişimcilik birimlerini teorik olarak bilirler ama pratik bir fayda sağlamadığını veya ulaşılmaz olduğunu savunurlar.

K21: *"Ama somut olarak böyle bir ders (ekogirişimcilik dersi) yok... (üniversitede) herhangi bir şey olmadı."*

4. Girişimci Fırsatçılık: Bu grup, piyasadaki çevre bilincinin düşüklüğünü bir engel olarak görmekten ziyade bir pazar boşluğu ve girişim fırsatı olarak değerlendirmektedir.

K9: *"Çünkü ülkemizde pek insanların çevre dostu olduğunu düşünmüyorum... Bunu bir fırsat olarak görüyorum. Girişimcinin olayı da o değil midir zaten?"*

III. Pragmatikler

1. Ekonomik Rasyonalite: Bu tipin en belirgin özelliği, kendilerini girişimci olarak tanımlamalarına rağmen, ekogirişimciliğin getirdiği çevresel sorumlulukları bir maliyet ve risk unsuru olarak görmeleridir.

K27: *"Ben girişimci olacak biriyim. Ama tam çevre dostu bir girişimci olur muyum? Onu bilmiyorum. Çünkü bence bir maliyet bize. Bu maliyetler fazlaysa ve işletmeyi etkiliyorsa... yüzde yüz uyar mıyım bilmiyorum."*

2. Eleştirel Şüphecilik: Pragmatikler, ekogirişimciliği popüler bir fırsat olarak görseler de şirketlerin samimiyetine karşı yüksek düzeyde şüphe (yeşil yıkama) duyarlar. Ayrıca bu gruptakiler, ekogirişimciliğin Türkiye pazarında "niş" kaldığını ve sürdürülebilir bir kitleye ulaşmanın zor olduğunu düşünürler.

K27: *"Şüphe duyuyorum. Tam yaptıklarını da düşünmüyorum. Biraz göz boyama... Tüketicileri bence birazcık kendi yanlarına çekmeye çalışıyorlar… Yatırım maliyeti ve tüketicilerin bence sürdürülebilir olmamasını eksik görüyorum. Kalıcı bir kitle bulamayız diye düşünüyorum."*

3. Araçsal Ekosistem Algısı: Hücre I'den farklı olarak, bu tip üniversitenin kuluçka merkezlerini ve mentorluk ağlarını nerede bulacağını bilir ve bu birimlerden ne beklemesi gerektiği konusunda nettir. Ancak bu kaynakları, çevre odaklı değil, genel ticari başarı odağında "araçsallaştırma" eğilimindedirler.

K27: *"Teknoparkı biliyorum. Kapılarını çalabileceğimizi biliyorum. Hatta Başkan Yardımcısı'yla tanışmıştım... Projeyi şekillendirmek için kesinlikle mentorluk, danışmanlık isterdim."*

IV. Aktif Öncüler

1. Dirençli Özyeterlilik: Aktif öncüler, ekogirişimciliği sadece bir ideal olarak değil, yönetilmesi gereken rasyonel bir süreç olarak görürler. Ajzen'in (1991) Planlı Davranış Teorisi bağlamında, bu grubun davranışsal kontrol algısı (PBC) oldukça yüksektir; hatalarından öğrenme ve duygusallıktan sıyrılma becerisine sahiptirler. Ayrıca diğer grupların aksine, finansman veya deneyim kısıtlarını eylemi ertelemek için bir gerekçe olarak görmezler; aksine mevcut öğrenci statülerini bir "deneme alanı" olarak kullanarak girişimci rolünü erkenden sahiplenirler. Henüz mezun olmadan iş planı hazırlama veya kuluçka başvurusu gibi somut adımlarla eyleme geçerler.

K26: *"Ben başarılı olacağımı düşünüyorum. Çünkü aynı zamanda risk almayı seven de bir insanım... Bu riski doğru yönetebilirsem başarılı olabileceğimi düşünüyorum."*

K4: *"Geçen sene denedim... Bazı etkenlerden dolayı olmadı. Tekrardan başlar mıyım? Yakın zamanda asla baskılamam... ama aklımda 3-4 tane daha fikir var."*

2. Çevreci Fırsatçılık: Bu gruptakiler, ekogirişimciliği salt bir imaj çalışması olarak görmekten ziyade, bu alanı gerçek bir pazar boşluğu ve operasyonel verimlilik alanı olarak ele alırlar. Çevreci değerleri, işletme için maliyet düşürücü ve rekabet avantajı sağlayıcı rasyonel bir iş modeline dönüştürmeye çalışırlar. Engellenmiş Öncüler'in "Girişimci Fırsatçılık" özelliği, piyasadaki boşluğu tespit etmelerini ifade ederken Aktif Öncüler için bu özellik somut çıktı üretmeye odaklanmaktadır.

K26: *"Ürünü üretirken aynı zamanda doğaya katkı sunmak... Geri dönüşümden kullanırsam maliyeti düşürebilirim ve bu piyasada daha çok dikkat çekebilirim."*

3. Kurumsal Eklemlenme: Aktif öncüler, ekosistemin "görünmez" veya "yetersiz" olduğu eleştirisine katılsalar da, bu durumu aşmak için aktif çaba içerisindedirler. Bu gruptaki öğrenciler, üniversite bünyesindeki kuluçka merkezlerini, girişimcilik derslerini ve network ağlarını pasif birer bilgi kaynağı olarak değil; bizzat araştırıp buldukları, gerektiğinde okul dışı profesyonel danışmanlıklarla tahkim ettikleri ve niyetlerini somut birer iş planına dönüştürdükleri stratejik uygulama platformları olarak kodlarlar.

K4: *"Geçen sene bir denedim... Hatta Teknoparka ön başvuru yapmıştım o zamanlar. Oraya kabul almıştım."*

K26: *"Şu an uygulamalı girişimcilik dersinde bizden bir iş planı istendi. Kendi işimden kaynaklı yapmış olduğum bir iş fikrim var... Bu piyasaya yeni gireceğim."*

5. Aşama - Optimal Vakaların Belirlenmesi

Her hücreyi en iyi temsil eden vakalar tespit edilmiştir; Pasif Bekleyenler için K3, Engellenmiş Öncüler için K2, Destekli Ama Mesafeliler için K27 ve Aktif Öncüler için K4 optimal vakalar olarak belirlenmiş; analiz bu kişilerin anlatıları üzerinden derinleştirilmiştir.

6. Aşama - Güvenilirlik Kontrolü

Oluşturulan tanımların ve vaka gruplamalarının veriyi ne kadar temsil ettiği araştırmacı tarafından tartışılmış, tipolojinin güvenililirliği teyit edilmeye çalışılmıştır. Ham verilerle katılımcılar iki kez tipoloji üzerinde konumlandırılarak araştırmacı içi uzlaşmaya sağlanmıştır. Ayrıca derinlemesine görüşmeler sonunda katılımcıların doldurmuş olduğu ekogirişimcilik niyeti ölçeği puanları ile katılımcıların ekogirişimcilik niyetlerine yönelik nitel görüşmelerde vermiş oldukları cevapların kıyaslaması bu aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu kıyaslamalar neticesinde bazı vakalarda (K1, K14) nicel niyet puanları ile nitel bulgular arasında radikal bir tutarsızlık saptanmıştır. Bu durum, öğrencilerin ankete cevap verirken ekogirişimciliği 'etik olarak doğru' buldukları için yüksek puan verdiklerini (K1 için 6,25 puan; K14 için 7 puan),

ancak mülakat sırasında bu niyetin bir kariyer planına veya öz-yeterliliğe dayanmadığını göstermektedir. Bu bulgu, ekogirişimcilik niyetinin sadece ölçek aracılığıyla ölçümlenmesinin yetersizliğini ve ideal tip analizinin sunduğu derinliğin gerekliliğini metodolojik olarak doğrulamaktadır. Bu katılımcıların derinlemesine görüşmeler sırasında vermiş oldukları cevaplar esas kabul edilerek analize devam edilmiştir.

7. Aşama - Karşılaştırmalar Yapma

Son aşamada geliştirilen ideal tipler hem kendi aralarında hem de cinsiyet, sınıf düzeyi, çalışma durumu ve ailede girişimcilik geçmişi gibi demografik değişkenler bakımından karşılaştırılmıştır. Örneğin; cinsiyet, ailede girişimci olma durumu, sınıf düzeyi gibi değişkenlerin, öğrencilerin hangi ideal tip gireceğini nasıl etkilediği bu aşamada anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

İlk farklılık analizi katılımcıların sınıf düzeyine göre yapılmıştır. 30 katılımcının 20'si 4. Sınıf iken 10'u ise 2. ve 3. Sınıfta öğrenim görmektedir. 4. sınıf olmayan 10 katılımcının 9'unda (K4 hariç) dışsal destek algısı düşük çıkmıştır. Bu durum üniversite ekosisteminin alt sınıflar için henüz görünür olmadığını hatta ekogirişimcilik niyeti yüksek öğrencilerin dahi (K2, K10, K20, K28) eylemi "stratejik olarak geciktirdiği" bulgusunu ortaya koymaktadır.

İkinci farklılık analizi katılımcıların cinsiyetlerine göre gerçekleştirilmiştir. 30 katılımcının 16'sı kadın 14'ü erkektir. Yapılan analiz neticesinde, erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun (%78,5) ekogirişimcilik niyeti yüksek çıkarak Engellenmiş Öncüler ile Aktif Öncüler arasında yer aldıkları tespit edilmiştir. 16 kadın katılımcının ise %68,7'sinin ekogirişimcilik niyeti düşük çıkarak Pasif Bekleyenler arasında olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra 16 kadın katılımcının tamamının, girişimcilik ekosistem desteklerini düşük olarak algılaması bir diğer dikkat çekici bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Öyle ki girişimcilik ekosistem imkanlarını yüksek bulan sınırlı kitlenin tamamı (K4, K26, K27) erkeklerden oluşmaktadır. Özetle, erkek katılımcılar yüksek içsel niyete sahip olup dışsal engellere takılan "engellenmiş" bir profil çizerken, kadın katılımcılar hem içsel niyetin hem de dışsal destek algısının zayıf olduğu "pasif bekleyenler" grubunda baskın bir görünüm sergilemektedir. Sınıf düzeyi analizinde saptanan "üniversite girişimcilik ekosisteminin düşük görünürlüğü" sorunu, cinsiyet bazlı incelendiğinde kadınlar nezdinde mutlak bir "görünmezliğe" dönüşmektedir.

Üçüncü farklılık analizi, katılımcıların çalışma durumu üzerinedir. Katılımcıların 12'si öğrenim görürken aynı zamanda çalışmaktadırlar. Yapılan analiz sonucunda, katılımcıların çalışma durumunun tipoloji gruplarda herhangi bir farklılığa sebep olmadığı anlaşılmıştır. Ancak yüksek ekogirişimcilik niyetine sahip Engellenmiş Öncü ile Aktif Öncülerin %75'inin çalışmayan katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Bu durum, ekogirişimcilik niyetinin iş arayışı gibi çeşitli itici güçlerle şekillenebileceğini, halihazırda çalışan kesimin ise ekogirişimcilik konusunda daha mesafeli bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Son olarak, katılımcıların ailesinde girişimci bir rol modelin bulunması ile tipoloji grupları arasındaki ilişki incelenmiş olup anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ailesinde girişimci olanların önemli bir kısmının (%40) düşük ekogirişimcilik niyeti ve düşük girişimcilik ekosistem algısıyla Pasif Bekleyenler grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu bulgu, ekogirişimcilik eğiliminin şekillenmesinde ailevi sosyal mirasın tek başına belirleyici olmadığını ortaya koymaktadır.

5. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmanın amacı, işletme bölümü öğrencilerinin ekogirişimcilik niyetlerini belirleyen içsel ve dışsal etmenler arasındaki dinamik ilişkiyi derinlemesine incelemektir ve Planlı Davranış Kuramı ile Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi modelleri odağında özgün nitel bir tipoloji oluşturmaktır. Bu kapsamda, üniversite öğrencilerinin tipoloji üzerindeki konumlarını

anlamak amacıyla Stapley ve diğerleri (2022) tarafından önerilen 7 aşamalı ideal tip analizi yöntemi kullanılmıştır.

Geliştirilen iki eksenli ve dört hücreli tipolojide, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (n= 27) matrisin sol tarafında, yani düşük dışsal destek bölgesinde (Hücre I ve II) kümelenmesi çalışmanın en çarpıcı bulgusu konumundadır. Her ne kadar mevcut literatür (Türker ve Selçuk, 2009; Safitri ve diğerleri, 2024) destekleyici bir üniversite girişimci ekosisteminin ekogirişimcilik niyeti üzerindeki doğrudan ve olumlu etkisine dair bulguları ortaya koymuş olsa da bu çalışma, bir üniversite girişimci ekosisteminin görünmez olarak algılandığı durumlarda dahi yüksek ekogirişimcilik niyetinin korunabildiğini göstermektedir. Özellikle Engellenmiş Öncüler (Hücre II) grubunun yoğunluğu (n= 14), öğrencilerin, yüksek derecede ekogirişimcilik niyete sahip olduklarını ancak sistem yetersizlikleri nedeniyle eyleme geçemediklerini göstermektedir. Katılımcıların 'önce deneyim kazanma ve sermaye biriktirme' vurgusu, niyetin eyleme dönüşme sürecinin bireysel bir kararsızlıktan ziyade, EBRD (2025) raporunda da belirtilen 'finansmana erişim' gibi gerçek yapısal mekanizmalarla ertelendiğini doğrulamaktadır. Sonuç olarak, yorumsamacı derinlemesine görüşme veri toplama teknikleriyle ulaşılan bu bulgular, dışarıdaki engellerin öğrenci niyetini nasıl "erteleme" yönünde şekillendirdiğini ortaya koyan bütüncül bir kanıt sunmaktadır.

Bu bulgu, çalışmanın dayandığı iki kuramsal çerçevenin birlikte ele alınmasının önemini göstermektedir. Planlı Davranış Kuramı açısından bakıldığında, öğrencilerin ekogirişimcilik niyetleri yalnızca çevresel sorunlara yönelik olumlu tutumlarla açıklanamamakta, algılanan davranışsal kontrol, sosyal çevre desteği ve eyleme geçme kapasitesiyle birlikte şekillenmektedir. Özellikle Engellenmiş Öncüler tipinde görüldüğü üzere, yüksek niyet düzeyine rağmen, düşük kurumsal destek algısı ve zayıf davranışsal kontrol, niyetin eyleme dönüşmesini geciktirmektedir. Öğrenci Girişimcilik Ekosistemi modeli açısından ise bulgular, üniversite ekosisteminin niyet üretmekten ziyade mevcut niyetin gelişmesi ve somut girişimci davranışa dönüşmesi aşamasında kritik olduğunu göstermektedir. Bu nedenle geliştirilen tipoloji, bireysel niyet öncülleri ile kurumsal destek mekanizmalarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bireylerin bu temkinli duruşu, Türkiye'nin kültürel özellikleriyle de açıklanabilir. Nitekim Türkiye'nin kültürel profilinde baskın olan "yüksek belirsizlikten kaçınma" eğilimi (Hofstede, 1991), çalışmada saptanan girişimcilik niyetlerinin eyleme dönüşme sürecini doğrudan etkileyebilmektedir. Liñán ve Chen (2009, s. 599) tarafından vurgulandığı üzere, belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek olan toplumlarda bireyler teknik bilgiye sahip olsalar dahi, girişimciliği "tehdit edici bir risk alanı" olarak kodlamakta, bu da algılanan davranışsal kontrolün (PBC) niyet üzerindeki etkisini zayıflatmaktadır. Bu durum, özellikle Hücre II'deki katılımcıların neden yüksek içsel ekogirişimcilik niyetine rağmen "Girişimci-Öğrenci Rol Çatışması" gibi engeller nedeniyle eylemi geciktirdiğini açıklamaktadır. Benzer şekilde, kadın katılımcılar için ekosistemin mutlak bir görünmezlik olarak algılanması, toplumsal onay ihtiyacının ve belirsizlikten kaçınma refleksinin bu grup üzerinde daha baskın bir kısıtlayıcı rol oynadığını göstermektedir. Krueger'ın (2007, s. 134) belirttiği üzere, bu öğrencilerin niyetlerini eyleme dönüştürememelerinin temelinde, kendilerini piyasa aktörü olarak değil, hâlâ bir "öğrenci" olarak konumlandırdıkları yetersiz "rol kimliği" inşası yatmaktadır. Bu bariyeri aşmak için üniversite ekosistemi, sadece teorik bilgi sunan pasif bir yapıdan çıkarılmalı ve Krueger'in (2007) önerdiği probleme dayalı ve deneyimsel öğrenme modelleriyle bu öğrencilere düşük riskli uygulama alanları sağlanmalıdır. Hücre II'deki bireylerin "önce sermaye ve tecrübe biriktirmeliyim" şeklindeki stratejik geciktirme refleksini kırmak adına, Liñán ve Chen'in (2009, s. 610) önerdiği mentorluk ağları ve başarı hikâyeleri aracılığıyla sosyal normların destekleyici hale getirilmesi, bu öğrencilerin "yapabilirim" inancını gerçek bir girişimcilik davranışına dönüştürmelerine imkan tanıyabilecektir.

Çalışmanın güvenilirliğini tesis etmek amacıyla toplanan nicel niyet puanları ile nitel mülakat yanıtları arasındaki tutarsızlıklar mevcut çalışmaların büyük bölümünde kullanılan nicel yöntemlerin (örn. Türker ve Selçuk, 2009; Lee ve diğerleri, 2005) sınırlılıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların (K1, K14) ekogirişimciliği "etik olarak doğru" buldukları için ölçekte yüksek puan vermeleri, ancak mülakatta kariyer planlarının olmadığını belirtmeleri, "sosyal beğenilirlik" hatasına işaret etmektedir. Bu durum, Stapley ve diğerleri (2022) tarafından önerilen ideal tip analizinin, niyetin gerçek derinliğini ve karmaşıklığını anlamak için ne kadar elzem bir yöntem olduğunu metodolojik bir katkı olarak doğrulamaktadır.

Üniversite girişimcilik ekosisteminin dönüşümü, sadece müfredat odaklı değil, network kurma, mentorluk ve stratejik iletişim süreçlerini içeren bütüncül bir üniversite ekogirişimcilik kültürü inşasını gerektirmektedir. Çalışmada bulgulanan ekosistemin görünmez algılanması, Bergmann ve diğerleri (2018, s. 707- 713) tarafından işaret edilen büyük kurumlardaki bürokrasi ve kişisel temas eksikliğiyle doğrudan ilişkili olabilir. Bu bağlamda, Lin ve diğerleri (2024, s. 7) tarafından önerilen geliştirilmiş kulüp etkinlikleri ve çevreci inovasyon yarışmaları, öğrencilerin 'yapabilirim' inancını kampüs içindeyken pekiştirecek ve geciktirme refleksini zayıflatacaktır. Sonuç olarak, girişimcilik içeriğinin farklı derece programlarına kapsayıcı bir şekilde entegre edilmesi, sadece niyeti artırmakla kalmayacak, ekogirişimciliği tüm öğrenciler için erişilebilir ve saygın bir kariyer yolu haline getirecektir.

Son olarak, genç ekogirişimciliği desteklemeye yönelik geliştirilecek tüm stratejiler, öncelikle ekogirişimciliğin riskli ve belirsiz bir uğraş olduğu imajından arındırılarak kurgulanmalıdır. Öyle ki stratejiler, ekogirişimciliğin toplum nezdinde saygınlık kazanmasına imkan tanıyacak nitelikte olmalıdır. Bu doğrultuda kamu kurumları ve medya aracılığıyla stratejik mesajlar yayılmalı, yasal reformlar, bürokratik kolaylıklar ve mikrofinans gibi araçlarla niyetin eyleme dönüşmesini kısıtlayan yapısal mekanizmalar (EBRD, 2025) ortadan kaldırılarak ekogirişimci zihniyeti destekleyen bütünsel bir kültürel dönüşüm hedeflenmelidir. Üniversiteler, salt teknik "iş planı hazırlama" odaklı derslerin ötesine geçerek, öğrencilerin tutum, öznel değer ve özyeterliklerini geliştirecek yapılandırılmış öğrenme deneyimleri, mentorluk programları ve pratik uygulama alanları sunan kapsamlı ekosistemler inşa etmelidir. Bu süreçte özellikle ekosistemi “görünmez” olarak algılayan kadın öğrencilerin karşılaştığı engelleri ve sosyal rol baskılarını kıracak hedefli destek sistemleri devreye alınmalıdır. Sonuç olarak, yerel rol modellerin, mezunların ve deneyimli ekogirişimcilerin eğitim süreçlerine dahil edilmesiyle güçlendirilen bu yaklaşım; çevresel duyarlılığı merkeze alan yeni bir paradigma oluşturarak hem bireysel niyetleri eyleme dönüştürecek hem de sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmanın kapısını aralayacaktır.

Kaynakça

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*(2), 179-211.

Aka, K. G. ve Enagogo, C. A. (2025). University support and entrepreneurial intention: does a dedicated entrepreneurship course matter?. *The International Journal of Management Education, 23*(3), 101273.

Alfarizi, M. ve Herdiansyah, H. (2024). Innate green propensity: precursors of ecopreneurial intentions among Indonesian education human resources university. The International Journal of Management Education, *22*(2), 100977.

Anderson, A. R. (1998). Cultivating the garden of eden: Environmental entrepreneuring. *Journal of Organizational Change Management, 11*(2), 135-144.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*, 191-215.

Bennett, S. J. (1991). *Eco-preneuring: The complete guide to small business opportunities from the environmental revolution.* New York: Wiley.

Bergmann, H., Geissler, M., Hundt, C. ve Grave, B. (2018). The climate for entrepreneurship at higher education institutions. *Research Policy*, *47*(4), 700-716.

Berle, G. (1991). *The green entrepreneur: Business opportunities that can save the earth and make you money.* Liberty Hall Press, Blue Ridge.

Bhaskar, R. (1989). *Reclaiming reality: A critical introduction to contemporary philosophy.* London: Verso.

Bhasuri Bhagyani, A. A., Gallage, N. ve Janadari, M. P. N. (2025). Universities as change agents for green entrepreneurship: role of support systems and self-efficacy in fostering sustainable ventures in Sri Lanka. *Journal of Applied Research in Higher Education*, *18*(2), 574-588.

Blue, J. (1990). *Ecopreneuring: Managing for results.* London: Scott Foresman.

Bonnett, C. ve Furnham, A. (1991). Who wants to be an entrepreneur? A study of adolescents interested in a young enterprise scheme. *Journal of economic psychology*, *12*(3), 465-478.

Bryman, A. ve Bell, E. (2011). *Business research methods* (3rd ed.). Oxford University Press.

Brockhaus Sr, R. H. (1980). Risk taking propensity of entrepreneurs. *Academy of management Journal*, *23*(3), 509-520.

Cohen, B. ve Winn, M. I. (2007). Market Imperfections, opportunity and sustainable entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, *22*(1), 29-49.

Ceresia, F. ve Mendola, C. (2019). The effects of corruption in entrepreneurial ecosystems on entrepreneurial intentions. *Administrative Sciences*, *9*(4), 88.

Creswell, J.W. ve J.D. Creswell (2018). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.* 5th Edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

del Brío González, J. Á., Aranda, M. M. ve Barba-Sánchez, V. (2022). Environmental awareness and the entrepreneurial intention in university students: Direct and mediating effects. *The International Journal of Management Education*, *20*(3), 100719.

Doğan, S., Yıldırım Söylemez, E. ve Kayabaşı, A. (2020). Are we as green as we suppose to be? Importance-performance analysis of turkish young consumers' green consumption behaviour, *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, *12*(2), 455-486.

Donaldson, L. (1996). For cartenianism: Against organizational types and quantum jumps. L. Donaldson (Ed.), *For positivist organization theory: Providing the hard core* içinde (ss. 108-129). Londra: Sage.

Dude, S. A. ve Mulyani, H. (2024). The ınfluence of personality traits and university green entrepreneurial support on students green entrepreneurial ıntentions. *Dinamika Pendidikan*, *19*(1), 17–30. doi: 10.15294/dp.v19i1.8455

European Bank for Reconstruction and Development. (2025). *Market assessment findings – Türkiye* (Youth in Business Programme). CCX.

Faget, M.ve Schaaper, J. (2026). International ecopreneurship through a paradox lens: eco-SME decision-makers' sensemaking and responses to internationalization tensions. *Critical Perspectives on International Business*, 1-24. doi: 10.1108/cpoib-11-2024-0143

Ghodbane, A. ve Alwehabie, A. (2023). Academic entrepreneurial support, social capital, and green entrepreneurial intention: Does psychological capital matter for young saudi graduates? *Sustainability*. *15*(15), 11827. doi: 10.3390/su151511827

Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Cambridge: Polity Press.

Henderson, R. ve Robertson, M. (2000). Who wants to be an entrepreneur? Young adult attitudes to entrepreneurship as a career. *Career Development International*, *5*(6), 279-287.

Hirsch, P., Michaels, S. ve Friedman, R. (1987). "Dirty hands" versus" clean models": Is sociology in danger of being seduced by economics?. *Theory and Society*, *16*(3), 317-336.

Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations: Software of the mind.* McGraw-Hill.

Isaak, R. (1998). *Green logic – ecopreneurship, theory and ethics.* ABD: Greenleaf Publishing.

Isenberg, D. (2011, Mayıs). *The entrepreneurship ecosystem strategy as a new paradigm for economic policy: Principles for cultivating entrepreneurship*. Institute of International and European Affairs'ta sunulan davetli sunum, Dublin, İrlanda. Erişim adresi: https://www.slideshare.net/slideshow/the-entrepreneurship-ecosystem-strategy-for-economic-growth-policy-iiea-dublin-2011-1/24840682

Javed, C., Ilyas, A., Shafi Z., Awan, E. ve Fatima, E. (2025). Nurturing the architects of a sustainable future: The influence of university ecosystems on entrepreneurial ıntentions. Physical Education, *Health and Social Sciences*, *3*(3), 361–376.

Katz, J. ve Gartner, W. B. (1988). Properties of emerging organizations. *Academy of Management Review*, *13*(3), 429-441.

Kuckertz, A. (2019). Let's take the entrepreneurial ecosystem metaphor seriously!. *Journal of Business Venturing Insights*, 11, e00124.

Krueger Jr, N. F. (2007). What lies beneath? The experiential essence of entrepreneurial thinking. *Entrepreneurship Theory and Practice*, *31*(1), 123-138.

Lee, S. M., Chang, D. ve Lim, S. B. (2005). Impact of entrepreneurship education: A comparative study of the US and Korea. *The International Entrepreneurship and Management Journal*, *1*(1), 27-43.

Lin, C.-L., Chen, M.-Y., Lai, C.-H. ve Zhang, Z. (2024). The impact of perceived entrepreneurial environment on college students' entrepreneurial intention: The chain mediating roles of achievement motivation and self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, *15*, 1364598.

Liñán, F. ve Chen, Y. (2009). Development and cross–cultural application of a specific ınstrument to measure entrepreneurial ıntentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, *33*(3), 593–617.

Lincoln, Y.S. and E.G. Guba (1985). *Naturalistic Inquiry.* Beverly Hills: Sage Publications.

Lüthje, C. ve Franke, N. (2003). The 'making'of an entrepreneur: testing a model of entrepreneurial intent among engineering students at MIT. *RveD Management, 33*(2), 135-147.

Maritz, A., Nguyen, Q. ve Ivanov, S. (2022). Student entrepreneurship ecosystems at Australian higher education institutions, *Journal of Small Business and Enterprise Development,* 29(6), 940-957.

McQuillan, D. ve Gavigan, S. (2025). The impact of climate entrepreneurship education in higher education institutions: a university-wide climate entrepreneurship programme. *Irish Journal of Management, 43*(1), 39-58. doi: 10.2478/ijm-2024-0013.

Oftedal, E. M., Iakovleva, T. A. ve Foss, L. (2018). University context matter. *Education +Training, 60*(7/8), 873–890. doi: 10.1108/ET-06-2016-0098.

Özen, Ş. (2002). Bağlam, aktör, söylem ve kurumsal değişim: Türkiye'de toplam kalite yönetiminin yayılım süreci. *Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 47-90.

Peterman, N. E. ve Kennedy, J. (2003). Enterprise education: Influencing students' perceptions of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory And Practice, 28*(2), 129-144.

Rajpal, M. ve Singh, B. (2023). How to drive sustainable entrepreneurial intentions: Unraveling the nexus of entrepreneurship education ecosystem, attitude and orientation. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 31*(3), 1705-1721.

Rasmussen, E. A. ve Sørheim, R. (2006). Action-based entrepreneurship education. *Technovation, 26*(2), 185-194.

Safitri, C., Mulyadi, H., Sutarni, N. ve Ramdhany, M. A. (2024). Fostering green entrepreneurial intentions: The role of educational environments in shaping student entrepreneurial aspirations. *Jurnal Ekonomi Pendidikan Dan Kewirausahaan*, 12(2), 347-366.

Samuel, A., Bull, M. ve White, G. R. T. (2026). Exploring ecopreneurship and value creation: a case study of Forest Green Rovers Football Club. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 32*(2), 505-528.

Schaltegger, S. (2002). A framework for ecopreneurship. *Greener Management International, 38,* 45-58.

Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Sianipar, M. Y., Welly, Y. ve Ferary, D. (2025). Young talent ecopreneurship awareness model: Personal character, digital skills, and universities shaping ecopreneurial intention. *Ilomata International Journal of Management, 6*(3), 1094–1108.

Stam, E. (2018). Measuring entrepreneurial ecosystems. *Entrepreneurial ecosystems* içinde (ss. 173-197). Springer.

Stam, E. ve Van de Ven, A. (2021). Entrepreneurial ecosystem elements. *Small Business Economics, 56*(2), 809-832.

Stapley, E., O'Keeffe, S. ve Midgley, N. (2022). developing typologies in qualitative research: The use of ıdeal-type analysis. *International Journal of Qualitative Methods,* 21, 16094069221100633. doi: 10.1177/16094069221100633

Thompson, E. R. (2009). Individual entrepreneurial intent: Construct clarification and development of an internationally reliable metric. *Entrepreneurship Theory and Practice*, *33*(3), 669-694.

Türker, D. ve Sönmez Selçuk, S. (2009). Which factors affect entrepreneurial intention of university students?. *Journal of European Industrial Training*, *33*(2), 142-159.

Walley, E. E. ve Taylor, D. W. (2002). Opportunists, champions, mavericks?A typology of green entrepreneurs. *Greener Management International*, *38*, 31-43.

Wang, C. K. ve Wong, P. K. (2004). Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation*, *24*(2), 163-172.

Yi, G. (2021). From green entrepreneurial intentions to green entrepreneurial behaviors: The role of university entrepreneurial support and external institutional support. *International Entrepreneurship and Management Journal*, *17*(2), 963-979.